

שבת בשבתו

1278

פרשת קורח
תשס"ט
כ"ח בסיון 20.6.09
השנה העשרים וחמש

גל אורן ניהול מסחרי

כתיבה ועריכה:
מכון 'צומת'

מייסודה של:
הסתדרות הפועל המזרחי

הרב יהושע שפירא
ראש ישיבת רמת גן

פותרים פרשה

רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה', כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולםם.

ניכרים דברי אמת הללו, וודאי לא עליהם תלונתנו. הרי לא היה כמשה רבנו מי שידע עד כמה "ועמך כולם צדיקים", שהרי נלחם למענם רבות ואף שבר בנינם את הלוחות. אותה מחלוקת לא הייתה נטושה על היעד, כי אם על הדרך. משיחי שקר שונים ומשונים עמדו לישראל לרועץ, וכולם היו מלאי כיסופים לאור הגאולה. משיחיותם שקר הייתה, מפני שהתעלמה מתכונתו המיוחדת של השלב שבו אנו עומדים כעת.

כל העדה כולם קדושים, אבל הדרך לחשוף את קדושתו של כל אחד ואחד מישראל היא דווקא מתוך שמירת היחס הראוי בין מדרגות הקדושה השונות המתגלות כעת בתוכנו. הימנעותו והימנעותו הללו קיימים לטובתנו. הם מעניקים לנו את הזכות להיאבק בכוחותינו ובבחירתנו, לרצות בטוב ולחתור אליו בכל מאווננו, ומתוך העמל הזה לחצוב את הדרך מלמטה למעלה, ובעיקר פנימה - אל אותה קדושה עצמית החבויה בתוכנו וממתינה לגאולתה. זה גרעין האמת שבשקרו של קורח, שחזה חזון שווא ודחק את השעה.

לקבלת שיחה שבועית בדוא"ל פנה ל:
hesderrg@neto.net.il

משיחיות השקר של קורח

אמר רבי מנחם מנדל מקוצק: אם הייתי אני שם, בשעה שנחלק קורח על משה רבנו עליו השלום, אף אני הייתי עמו. גם חז"ל מדגישים שקורח פיקח היה, שראה שלשלת גדולה העתידה לעמוד מזרעו - הוא שמואל ששקול כמשה וכאהרן. הדגשה זו מרמזת לנו לעיין היטב מה הייתה סברתו של קורח, סברה שהולידה את שמואל ושיהסתר בה' גם לרבי מקוצק. מה היה טעמו, ומדוע בכל זאת אין הלכה כמותו.

"הן כל העדה כולם קדושים", טוען קורח כלפי משה ואהרן. אין כאן אינטרס אישי של בקשת כבוד, אלא טענה של ממש - הכול שווים הם לפני המקום. מדוע זקוקים אנו לרועה ולכהן גדול? האם יעלה על הדעת שטלית שכולה תכלת חייבת בציצית? שבינת מלא ספרים חייב במוזוה? לטענת קורח הדים רבים בימינו, ימי הפלורליזם הפוסט-מודרני המטשטש את המדרגות ונותן שוויון ולגיטימציה לכול, כאילו אין מעלה ומטה בעולם כלל.

אנו רגילים להתמרמר על ירידת הדורות הזו, חוצפת עקבי משיחא, אבל אליבא דאמת יש כאן סברה פנימית עמוקה מאוד. על כל בני ישראל באשר הם אומר הכתוב "ועמך כולם צדיקים", על כל בני אנוש באשר הם אומר הכתוב "בצלם אלקים עשה את האדם". חזונו של קורח הוא חזון אחרית הימים, שבו "לא ילמדו עוד איש את

האם שפינוזה היה מתקבל ל"סולל בונה"? בעמ' 9

הארץ שוב פוערת פה. הפעם בנס עוד לא נבלע איש, בעמ' 5

משהו לנפש

וְשֵׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם - אֵין סוּפָה לְהִתְקַיֵּם. אֵיזוּ הִיא מַחְלֹקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׁמַיִם - זֹו מַחְלֹקֶת הַלֵּל וְשֵׂמָאִי; וְשֵׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם - זֹו מַחְלֹקֶת קֶרַח וְכָל עֲדָתוֹ.

במשנה זו מציג התנא שני קטבים - חיובי ושלילי. בקוטב החיובי - מחלוקת לשם שמיים. תדע שחיובית היא, שכן סופה להתקיים.

אלא שקביעה כי מחלוקת יש בה מן החיובי מתמיהה, והציון "סופה להתקיים" עוד מוסיף על התמיהה. וכבר העיר הרשב"ץ: "ואין ספק כי המחלוקת המתקיימת היא רעה, שהרי אמרו נוטריקון: מכה, חרון, לקוי, כליה, כמו שזכר בילמדנו (המהדיר ר"א זייני מציין שלא נמצא כן במדרש ילמדנו, אבל מעין זה בבמ"ר יחיב)."

מסתבר שהחיוב שבמחלוקת הוא בהיותה כוח מעורר לביורר ולמיצוי האמת, אך זאת בתנאי שמטרתם של בעלי המחלוקת אינה ההבלטה האישית אלא מיצוי האמת וגילוייה, והלוא מזה הסוג הן המחלוקות שרבו בתלמודים (ביותר בבבלי, ששיתת חכמיו היא שיטת החובלים - ראו סנהדרין כד ע"א: "תלמידי חכמים שבבבל, שמרויין זה לזה בהלכה"). ואכן, המחלוקות הלימודיות החריפות לא פגמו ברגש האחוה הבסיסי, שהנה על בית שמאי ובית הלל מספרים ש"חיבה ורעות נוהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר (זכריה ח, ט) "והאמת והשלום אהבתי" (יבמות יד ע"ב). מחלוקת הנובעת מאהבת האמת בלבד, אינה ממעיטה מהשלום הבסיסי שבין החולקים. מאידך, מחלוקת ששורשיה אישיים וכבר אין עמה שלום - לא תביא בכנפיה בשורת אמת.

באופן חד-פעמי לא מתפרסם מדורו של הרב מיכיל יוספי. במקומו מובאים שני קטעים מ"בדרך אבות" - ספרו של הרב יהודה שביב למסכת אבות.

מחלוקת לשם שמים

אבות פרק ד משנה יד

רבי יוחנן הסנדלר אומר: כל פְּנִסְיָה שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׁמַיִם - סוּפָה לְהִתְקַיֵּם, וְשֵׂאִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם - אֵין סוּפָה לְהִתְקַיֵּם.

הפעם דברי ר' יוחנן הסנדלר מכוונים לא אל יחידים) אלא אל התכנסות של רבים. מגמת ההתכנסות היא הקובעת בסופו של דבר את התקיימותה העתידית: אם לשם שמיים היא - סופה להתקיים, ואם לאו - אין סופה להתקיים.

ניסוח דומה - "סופה להתקיים... אין סופה להתקיים" - מוצאים אנו להלן (ה, כ), אלא ששם המאמר הוא סתמי, ללא שם אומר, כדרך של רוב המשניות שם, ואילו כאן, כדרך משניות הפרק, המאמר מיוחס לתנא מסוים (מעניין שבאדר"נ (נו"א מ; נו"ב מו) מופיע מאמר זה באופן סתמי, בלי שם האומר. ושם אף ניתנה דוגמא לכל צלע - "איזו כנסייה שהיא לשם שמיים? זו כנסיית אבותינו על הר סיני; ושאינה לשם שמיים - זו כנסיית דור הפלגה". בנו"א מופיע מאמר זה בסמוך למאמר "כל מחלוקת..."), ועוד שכאמור קשר יש בינו לבין מאמרים קודמים בפרק.

אבות פרק ה משנה כ

כל מחלוקת שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׁמַיִם - סוּפָה לְהִתְקַיֵּם,

זומט
מנורה לשבת
תרצו מואר - תרצו מוסתר

99 ש"ח
כולל דמי פשלוח

השימוש פשוט וקל
מדליקים לפני כניסת השבת ובמהלכה ניתן לסובב מכסה להחשכה ברמות שונות, עד לחושך מוחלט.

בדרך אבות
עיונים במסכת אבות
מאת הרב יהודה שביב

מתוך גליונות "שבת בשבתו"

להזמנות חייגו למכון צומט: 02-993-2111 www.zomet.org.il

ספרות איכותית ונקיה

מירה קדר (53) היא סופרת ומשוררת, בין ספרי הפרוזה שלה: "אחד מאלף" ו"רצוא ושוב". למדה תנ"ך ולשון במכללה בבית וגן. עסקה בעריכה. הנחתה סדנאות שירה. היתה ממקימי כתב העת "דימוי". הגישה תוכנית ספרותית דו-שבועית ברשת א' עם ציפורה לוריא ז"ל. תושבת עפרה ואם לחמישה. בעלה, הרב שמואל קדר, נפטר בסוכות תשס"ז.

המשולש המקודש של עם ישראל וארץ ישראל ותורת ישראל לוקה בחסר, נעדר את המימד האוניברסלי, ההומניסטי. "עם-ארץ-תורה הוא סילוף של דברי הרב קוק. הרב קוק מדבר (אורות התחיה, יח) על שלושה כוחות אחרים: הקודש האומה והכלל-אנושיות. בשילוש המקובל של עם-ארץ-תורה יש עיוות כפול: גם מעניק לאומה פי שניים כשהוא מחלק אותה באופן מלאכותי לעם ולארץ, בעוד שניהם מקומם תחת הלאום, וגם משמיט את האדם, את ההומניזם".

את מביאה הרבה טקסטים תורניים בספרי הפרוזה שלך. האם זה לא צמצם את קהל היעד שלך?

בספר האחרון, "אחד מאלף", לא נראה לי שזה צמצם. יש בו רק מעט טקסטים כאלה והם מובאים בצורה בהחלט נגישה. בספר הקודם, "שופתי שוד", קצת הגומתי, היו יותר מידי טקסטים כאלה שהיום ברור לי שאפשר לוותר על חלק מהם ולקצר את האחרים.

מה הזיקה שלך לפמיניזם דתי?

אני לא רואה עצמי פמיניסטית. הייתי אומרת שאני פוסט-פמיניסטית,

נהנית מפירות המהפכה בלי לתרום את חלקי. אבל יש לי רגשות לשוביניזם מכל סוג שהוא, גברי או נשי או עדתי או גזעני. העיסוק בלימוד תורה של נשים ב"אחד מאלף" הוא נושא סיפורי ולא אגנדה. יש שתי מספרות, שני טיפוסים, האחת למדנית ותלמודיסטית, והשנייה אשתו של תלמיד חכם, אין בספר הכרעה בין שתיהן, הסיפור נשאר בכוונה פתוח, יש מספיק מקום לשתיהן.

איך בעיניך הספרות שצומחת היום בארץ?

על הפנים יוצאים לאור הרבה יותר מדי ספרים, ורובם לא באמת ספרות, בטח לא ספרות יפה. ספרות זה לא רק עלילה מרתקת או לשון שנונה. בלי הערך המוסף החמקמק של נשמה יתרה ספרותית הטקסט יוכל אולי לצאת לאור כספר אבל לא יהיה ספרות. הבעיה היא שהתפיסות של הפוסט-מודרניזם השתלטו והבלגן חוגג. התפיסה שהכול נכון מותר שווה-ערך ואפשרי - משחיתה כל חלקה טובה, אם אין מדדים ערכיים, אם אין שיפוט איכותי, נשאר רק השיפוט הכמותי של רשימות רבי המכר. הקורא הפשוט כבר מבלבל מרוב כותרים, והוצאות הספרים שהפכו מסחריות מידי בדרך כלל מבלבלות אותו עוד יותר.

התחלת את דרכך הספרותית כמשוררת ועם הזמן עברת לכתוב פרוזה. איך את מסבירה את המעבר הזה?

אני לא אוהבת את ההגדרה משוררת וגם לא סופרת, מעדיפה לומר ש הוצאתי ספרים, שני קובצי שירה ושלושה ספרי פרוזה. המעבר היה בתהליך איטי והדרגתי. בשירים המאוחרים, שהקדימו את המעבר לסיפורת, יש כבר שורות רחבות מאוד, שאולי רמזו על מגמה מסוימת. קדר מעידה שהכתיבה תמיד היתה שם. "מאז שלמדתי לכתוב אני כותבת. דווקא בשיעורי חיבור ברחתי מכתובה עלילתית ונמשכתי יותר לכתיבה תיאורית".

אילו נושאים מעניינים אותך? בספרייך את נוגעת בנושאים רגישים שלא כל כותב היה ניגש אליהם בקלות.

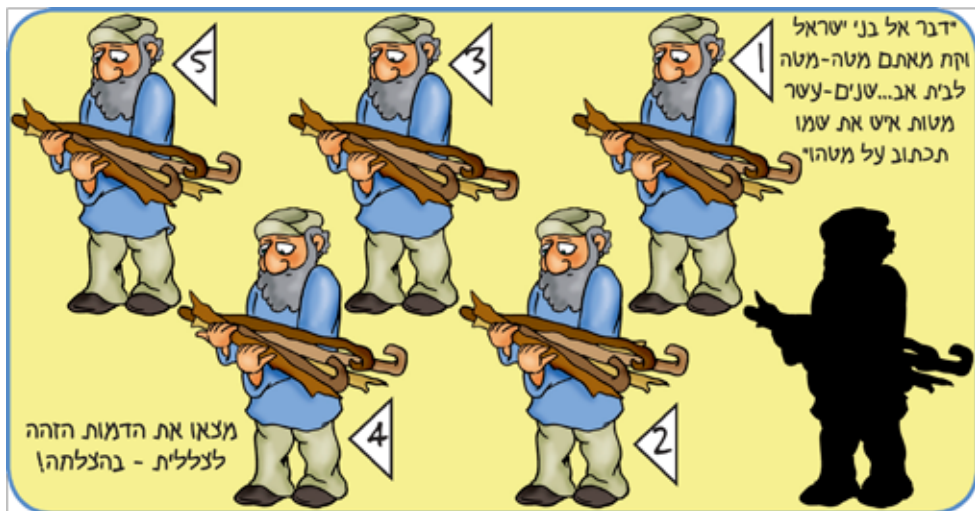
בספר הפרוזה הראשון, "רצוא ושוב", יש כבר כמעט את כל הנושאים שהעסיקו אותי גם אחר כך: הומניזם

מול יהדות, לימוד תורה בכלל ושל חילוניים בפרט, לא תנאף - עם דגש על ה"לא", שלושת היסודות של הרב קוק: הקודש האומה והאדם, וכמובן

הנושא של אהבה וזוגיות. עבורי זה לא משהו קשה או מתמודד, זה טבעי לי. הכתיבה שלי מטבעה מאופקת ורומנטית. הלשון נקיה לא כמגבלה, אלא כעצם העניין. יש קשיים ויש גם התלבטויות, אבל זה לא דברים שאפשר לפתור בעריכה נכונה. למשל, הסיפור "די אמות", ב"רצוא ושוב", מספר על ישיבה של מעלה, אפשר אולי להגדיר אותו כפנטזיה יהודית, אבל היה לי חשוב להיצמד למקורות, להיזהר מהגשמה, מתוך רצון ובחירה שלי, ומתוך שיקולים ספרותיים של דיוק ואמינות.

תורת הרב קוק מאוד נוכחת בכתיבה שלך. האם הסיפור הוא מבחינתך כלי להפצת תורתך? האם זו מטרה שהצבת לעצמך?

ממש לא. בכתיבת סיפור חשוב לי להתמקד בנושא של הסיפור. ב"אחד מאלף", למשל, הנושא הוא לימוד תורה ואהבת תורה. אני משתמשת בטקסטים של הרב קוק לצורך הסיפור, לצורך הנושא שבחרתי, ונעזרת בו כדי להביע את הנושא בצורה עמוקה יותר ממה שהייתי עושה בלעדיו. בגלל שאני מנסה לפנות לכל קוראי העברית אני לא יכולה להביא את דבריו בשלמות ובמדויק אלא נאלצת לתווך, בתיווך יש פרשנות, אבל זאת לא המטרה, המטרה היא להעמיק את הרובד הסיפורי. לפני שנים קדר התבטאה כי

את פתרון החידה תוכלו למצוא באתר צומת: www.zomet.org.il

מעשׂהיה

הרב יקותיאל רזון
גרעין מרכז נריה קרית מלאכי
ניקוד: ישראל אליצור

לארץ את הסוס

איש לא הכיר את שני הזרים שנסעו לעירה לודמיר. בגדיהם היו בלויים וקרועים. השניים נראו גיפיים ורעבים, ונראו כזוג אמלל שאבד את כל עולמו. הם נכנסו לאחד מבתי הכנסת, התישבו בפנה האחורית, עינו בהמשך וקראו פרקי תהילים.

"שילום עליכם, יהודים יקרים" נשמע לפתע קולו החביב של יהודי אחד מבאי בית הכנסת.

"שילום עליכם" השיבו השניים.

"רואה אני שאתם חדשים כאן בעיר" המשיך היהודי הזר ויבנדאי עוד לא הסתדרתם. בואו אם כך לביתי, ואשמח להגיש לכם סעודה קלה ולהציע לכם מטה לישון בה".

שני האורחים הזרים הודו לאיש בכל לבם, ואכן התארחו בביתו מספר ימים. היה זה בית פשוט ודל, אך הלב היה רחב. בעל הבית ואשתו כל הזמן התרוצצו סביבם, הציעו להם מאכל ומשקה, וטרחו להנעים את זמנם. הם לא העלו בדעתם שהאורחים שלהם אינם נודים עניים כלל. היו אלה האחים הקדושים רבי זושא מאניפולי ורבי אלימלך מליזניסקי, שגזרו על עצמם "גלות", ולכן הסתובבו במשך כמה שנים ברחבי פולין כשהם נראים כאנשים פשוטים ועניים. בתקופה זו הם הסתירו את תורתם וקדושתם, למדו תורה רק בסתר, ונמנעו מפתח עצות, תפלות וברכות. בעלי הבית הזה לא ידעו זאת, אך הם המשיכו לארח אותם בכבוד מלכים.

עברו שנים. תקופת ה"גלות" שגזרו על עצמם האחים הקדושים הסתיימה זה מכבר, וכל אחד מהם שמש כאדמו"ר מפרסם בעירו. שמש יצא לתהלה בכל הארץ. אלפי חסידים נהרו אליהם מכל קצוות הארץ כדי להתברך.

מתוך תום. תור ארץ של יהודים השתרך תמיד לפני ביתו של כל אחד מהם כדי לקבל עצה טובה והדרכה. תוך זמן קצר התפרסמו כשנים מעמודי התווך של החסידות בתקופתם. כעת לא היו עוד עניים, ויכלו ללמד וללמד תורה בהרחבה ובלי לדאוג לעניינים החמריים.

והיה היום, ורבי זושא ורבי אלימלך היו צריכים לנסע לסדר ענין פלשהו בלודמיר. הפעם הגיעו לשם כשהם יושבים במרכבה מכבדת, ותומה לסוס אביר ונהוגה על ידי עגלון נכבד. רבים מתושבי לודמיר סגרו את חנייתיהם ועסקיהם ויצאו להקביל את פני הרבנים בטקס רב-רשם.

לאחר מלות הברכה וקבלת הפנים הנהדרת פנה אל השניים הגביר של העירה, והזמין אותם להתארח בביתו המפואר. למרבה הפלא סרבו הרבנים. הם הושיטו לו את הרסן ואמרו: "הנה קח את הסוס ודאג לו לכל מחסורו". אחר כך הפשו בעיניהם בקהל, והנה מצאו את מה שבקשו: "הנה, אצל היהודי הזה נתארח". היהודי הפשוט והעני כמעט שהתעלף: "אני? במה זכיתי? מה פתאום?" והם מהרו להסביר: "לפני שנים רבות לא היינו מורים בצבור. נדדנו ברגל מעיר לכפר, לקטנו פרורי מזון ונדמינו כקבצנים עניים. אתה ארחת אותנו אז בשמחה ובכבוד. כבדת את האדם בלי לשים לב למראהו וכבודו החיצוני. היום, כשהגענו לכאן על גבי מרכבה וסוס, פתאום השתנה היחס של כלם וכלם רוצים לכבד אותנו. ואנחנו, הרי נשארנו אותם אלימלך וזושא. כמו אז כן עתה. כל ההבדל הוא שיש עמנו היום סוס ומרכבה. אם כן יארח כבוד הגביר את הסוס והמרכבה, ואתה תארח אותנו, את אלימלך וזושא..."

תגובות והצעות לסיפורים:
yikhat1@smile.net.il

דעת המקום

פי הארץ

"ואם גריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אתם... ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת פתיהם" (טז, ל-לב).

בקיעת האדמה ובלעית האנשים והתכסית שעליה, מופיעות בפרשתנו כבריה ייחודית.

כבר תהא האבן עזרא על השימוש בשרש **ברא** לתיאור התופעה, לפי שאינה ייחודית דיה: והרי "כבר נבקעו מדינות רבות וירדו הדרים בהן שאולה!" מטענתו, משיב הרמב"ן: "כי כאשר תבקע האדמה כמו שנעשה פעמים רבים ברעש... תישאר פתוחה, גם ימלא הבקע מים ויעשה כאגמים. אבל שתפתח ותיסגר מיד כאדם הפותח פיו לבלוע ויסגור אותו אחרי בלעו, זה הדבר נתחדש ביום ההוא כאלו הוא נברא מאין".

התופעה שהראבי"ע והרמב"ן הכירו ממקומות רחוקים כתוצר רעידות אדמה, הפכה לבת-בית בארצנו. לבושה החדש הוא הבלענים לחוף ים-המלח.

בולען הוא בור הנפער בפתאומיות בקרקע בתהליך טבעי, עקב ירידת מפלס מי-תהום מלוחים (מים-המלח), והיווצרות מעג בין שכבת מלח שבתת-הקרקע לבין מי-תהום "מתוקים" (שאינם רוויים במלח) שמקורם באקוויפר הכלוא תחתיה. מים אלו מוצאים את דרכם אל שכבת המלח וגורמים להמסתה וליצירת חללים בתוכה. בחלוף הזמן תקרות החללים קורסות... והתהליך מסתיים ביצירת בולענים, לרוב - אליפטיים, על פני-השטח.

בולענים נפוצים בסביבות ים-המלח, בעיקר בחלקו הצפוני, והסכנה שבהם נובעת הפתאומיות שבה הם נפערים ומגדלים: הגדול שבהם, עומקו כ-11 מטר והיקפו 25 מטר. עד כה דווחו ארבעה מקרי נפילה לבולענים, ותודה לאל - כולם ללא הרוגים. מספרם כיום הוא כ-2,000 (נכון לדו"ח מבקר-המדינה ל-2008), והוא גדל בכמה עשרות מדי שנה.

שלוש סיבות עיקריות לירידת מפלס ים-המלח, וכולן מעשה אנוש:

1. בניית סכר-דגניה בראשית שנות ה-30 שמפחית באופן ניכר

את כמות המים המגיעים לים-המלח מנהר הירדן. בשני העשורים האחרונים נפתח הסכר רק פעמיים: ב-3/1992 ולאחרונה (!) ב-4/2003.

2. גידול ההתייודות מאגן ים-המלח, בעקבות פעילות מפעלי האשלג הישראליים והירדניים.

3. תפיסתם מקורות המים המתוקים שזרמו בעבר לים-המלח, הן לחופיו והן לאורך הירדן.

מאחר ומתחת לצדו הישראלי של האגם ישנה שכבת מלח, סכנת הבלענים מורגשת בעיקר שם. בצד הירדני ישנה שכבת מלח רק באזור המפעלים, ולכן ישנם רק כחמישה בולענים בשטח ירדן.

הבולענים מסכנים את העוברים בכביש לאורך ים-המלח (כביש 90), את תושבי קיבוץ עין-גדי ואת אורחי המלונות שבחלקו הדרומי.

שיקום!!!

כיוון שהבולענים נוצרים מיירידת מפלס ים-המלח, המצב לא ישוב לקדמותו כל עוד ימשיך המפלס לרדת או להישאר במצבו הקיים. נכון ל-2005 היה גירעון המים השנתי בים-המלח 650 מיליון מ"ק, ומפלס האגם יורד כמטר (!) בשנה. קיימות שתי דרכים להזרמת מים לים-המלח ולהשבת המפלס לקדמותו: א. השבת הזרימה הטבעית מהכנרת. ב. הקמת "מוביל הימים" - תעלה שתחבר את ים-המלח לים-סוף או לים-התיכון.

גם כשתקבלנה החלטות בנידון, תחלופנה כ-30 שנה עד שישתנה מאזן המים מהותית.

לתגובות: ilanrn@gmail.com

להפצה ולמודעות מסחריות:

גל אורן BSD

הבונים 11 רמת גן 52462,
טל' 03-6133555, פקס' 03-6133699,
דוא"ל dotan@go-bsd.co.il

מייסודה של הסתדרות הפועל המזרחי בא"י. יוצא לאור ע"י מכון "צומת".

"שבת כשבתו" באינטרנט: zomet.org.il או moreshet.co.il

למנוי באנגלית בדוא"ל: לחץ על כפתור ההרשמה שנמצא באתר צומת ופעל לפי ההוראות.
עריכה: מכון "צומת" ארון שבות, נוש עציון 90433, טל' 02-9931442 פקס' 02-9931889
www.zomet.org.il zomet@netvision.net.il

הוצאת הגלון נחמכת ע"י משרד החינוך והתרבות

דאנה את
ישיבת
"חברת לימוד
התלמוד",
ובעקבותיה
קמה המכינה
לישיבה זו -
"אור תורה".
יהדות תוניס
הקדישה
מאז ומתמיד
משאבים
רבים
לחינוך.
בכל
בית כנסת

התמקם רב, ואליו נקבצו ילדים שהחלו אצלו בלימוד האותיות, מקרא וגמרא. התלמידים התחלקו חברות - חברת האותיות, חברת המקרא פשט, חברת המקרא פשוט ופתרון ערבי, חברת מסכת פלונית, חברת מסכת אלמונית - והתלמידים עלו ממדרגה למדרגה לפי הישגיהם. כל תלמיד למד והתחנך אצל אותו רב מקטנותו ועד היותו לאיש. אותו תייר שסיפרנו עליו לעיל התפלא כשנכח בשיעור למבוגרים בבית כנסת, כשבסוף השיעור מציע הרב לשומעי לקחו שאלה בהלכה שהיה עליהם לדון בה במשך השבוע, שבסופו מסרו הם לרב את תשובותיהם בכתב. ההיצמדות לשיטת חינוך זו הצילה את מרבית יהודי גירבא מהחילון.

בית הספר החדש היה לצנינים בעיני תושביה יהודים של תוניס ושל גירבא. ומשום כך בתקופות מסוימות לא נמצאו תלמידים יהודים שיאיישו בית ספר זה, והוא שימש את התלמידים הערביים מהסביבה.

נאמן לשיטת הלימוד בתוניס, שבה מלווה אותו רב את תלמידיו מקטנות ועד גדלות, הרב שלמה דאנה היה רבם של רבים מגדולי התורה בתוניס. בחייו סירב הרב להצטלם, ורק ביום פטירתו - כ"ט בסיון תרע"ג (1913) - נתאפשר לצלמו (ראו התמונה המצורפת).

כשולן האמנציפציה בגירבא

"יחלק לא יהיה לך בתוכם"

אחד התיירים היהודים שהגיע לאי גירבא שבתוניס לפני כחמישים שנה מספר שבאמצע העיר, שכולה יהודים, עמד בנין מפואר בן שלוש קומות שחלש על הסביבה והיה ניגוד לבתים הנמוכים של תושבי העיר. לשאלתו סיפרו לו, שזהו בית ספר יומי לילדים ערבים המגיעים לשם מהסביבה. התייר סבור היה שהקמת בית ספר לערבים באמצע העיר היהודית היתה בה מרשעות הגויים, אבל התברר לו שהבניין הוקם על ידי המוסד היהודי-צרפתי "כל ישראל חברים" (כ"י"ח - אליאנס). חברה זו הוקמה בפריז בשנת 1860 עם קבלת האמנציפציה לקהילה היהודית. מטרת הארגון היתה לשפר את מעמדם החברתי והפוליטי של היהודים על ידי התערותם בחברה המערבית. ראש הארגון בשנותיו הראשונות היה אדולף קרמיה, יהודי-צרפתי ששימש גם כשר המשפטים בצרפת. הארגון הקים עשרות בתי ספר בכל רחבי העולם, ובין השאר הקים את "מקוה ישראל", ואת בית הספר בירושלים שעמד במקום שבו עומד היום "בנין כלל". המשכו של אותו בית ספר הוא גימנסיה כרמיה, ששינה את שמו אח"כ לבי"ס רנה-קאסן.

בשנת תרל"ח (1878) הקים הארגון את בית הספר הראשון שלו בתוניס. תוכנית הלימודים כללה את השפה הצרפתית, חשבון, מלאכה ועוד. סמוך לבית הספר בעיר הבירה תוניס היה גר **רבי שלמה דאנה**, תלמיד חכם ומקובל. ספרו "שלמי תודה" שימש כספר יסוד ללומדים ש"ס ושולחן ערוך בתוניס. כמקובל סירב להצטלם, והתמונה היחידה שנותרה ממנו היא צילומו מיד לאחר פטירתו, כשעיניו עצומות. חכמי תוניס הסכימו בהתחלה להקמת בית הספר, ובתנאי שרק שעה אחת ביום תוקדש ללימודי חול וצרפתית. עד מהרה התהפכו היוצרות, והרב דאנה יכול היה לראות מחלון ביתו את התלמידים בשעות ההפסקה שלהם, ועיניו כלות.

כעשר שנים לאחר הקמת ביה"ס כ"י"ח, הקים הרב

רפואה והלכה

נכתב ונערך ע"י מכון פוע"ה

רח' עזריאל 9, נבעת שאול, ירושלים 71: 07-07-800-1

פדין אחרי הפלה

"פֶּלַ פֶּטֶר רַחֵם... תַּפְּדֶה" (במדבר י"ח, ט"ו)

אבות רבים אינם זוכים לקיים מצוות פדין בכורם: בת תחילה, צד כהונה, לוויה, ניתוח קיסרי - הינם הסיבות העיקריות לכך. בשורות הבאות נתייחס למצבים בהם מתעורר ספק בחובת הפדיון, בשל אי וודאות ב"פטר רחם" כגון: הפלה קודמת.

במשנה (בכורות ח,א) נקבע, שאם הייתה הפלה של "שפיר מרוקם", הבא אחריו אינו בכור לכהונה. להלכה נפסק בשו"ע (יורה דעה, ש"ה, כ"ג): **"המפלת שפיר מלא דם... והמפלת ליום ארבעים, הנולד אחר כל אלו בכור לפדיון"** והוסיף הרמ"א: **"וכל זמן שאין איבריו מרוקמים, אין פטר הבא אחריו, ואפילו בזמן הזה סומכין על זה"**. לאמור: אם ההפלה

הראשונה אירעה עד ליום הארבעים להריון, או שהחומר הפתולוגי לא היה מרוקם (ואפילו היה גושני) - אינו פטר, והבא אחריו חייב בפדיון כדור וכדיון.

הנה, בעידן האולטרא-סאונד, ניתן לצפות עוד לפני ההפלה בתוכן הרחם. רוב פוסקי זמננו נוטים להסתמך על האולטרא-סאונד לעניינים הלכתיים, ובהחלט יתכן שההפלה לא תמנע את פדיון ה"פטר רחם" הבא, הגם שהתרחשה לאחר היום הארבעים. יתכנו גם מקרים בהם ייעשה פדיון לחומרא, ללא ברכה, כמו בספק משמעות ממצאי הבדיקה. לכן, אם חלילה מתרחשת הפלה בהריון ראשון להורים שהפדיון רלוונטי עבורם, רצוי שישמרו את ממצאי הדיווח הרפואי להמשך בעייה, וישאלו שאלת חכם בהגיע עת פקודה לטובה ולברכה.

כתב: **הרב יוסף איתן**, מרבני מכון פוע"ה eitan@puah.org.il
בחסות קופ"ח מאוחדת

או חברתית. כאשר נשאל את ראשי הישיבות מדוע הם עושים כן, תשובתם תהיה כי מדובר בחירה ל כ ח י ל ה . והתפיסה כי לימוד התורה הוא תכלית בית

המדרש לא מתאימה לדורנו, המבקש תשובות קיומיות.

לאור זאת ישנם בתי מדרש אשר החליטו לשנות את גישתם ללימוד גמרא, ולהחדיר אל תוך הלימוד כלים חדשנים המאפשרים את העיסוק בתחומים קיומיים, לדוגמה: תורת ארץ ישראל או לחילופין לימוד רלוונטי בנוסח הרב שג"ר. ברם גם בשיטות אלו יש צורך בשלב הראשוני של לימוד המקורות, שלב הקשה לרבים, מה שהופך את הלימוד לנחלתם של יחידים.

עמל התורה

"אם בחוקתי תלכו - שתהיו עמלים בתורה" (תורת כוהנים). עמל התורה הוא בבחינת חוקה, בלי טעם ובלי סיבה. במילים אחרות: לדעת המדרש יש ערך בלימוד שאינו 'קיומי' ויש בו צדדים אפורים. עמל התורה נעלם מהלקסיקון הציוני דתי בעשורים אחרונים, וזאת הסיבה לעני"ד לירידת קרנה של התורה בחלק מהישיבות הציוניות.

אין פתרונות קסם. מי שרוצה לרכוש אהבת תורה ולהתקרב לקב"ה צריך להתאמץ. בדורנו ישנם רבים המנסים להסתיר את ערך העמל ולהעניק סוכריות מתוקות בדמות סיפורי מעשיות של רבי נחמן או עיסוק בשמונה קבצים.

חתימה מעין הפתיחה

חשובה היא תרומתם של לומדי התורה לעם ישראל. אבל אם ברצוננו להרים את קרנה של תורה יש חשיבות גדולה גם לחיזוקו של הקול השני - הקול של עמל התורה.

הישיבה החברתית

לפני עשור וקצת עמדה לפני השאלה באיזה ישיבת הסדר אלמד בשנת הלימודים הבאה. בתחילה נסעתי לישיבה אי שם בדרום הארץ. לאחר בדיקת ידיעותיי הופנית לראיון אצל ראש הישיבה. "מה לדעתך הוא תפקידה של ישיבה?" נשאלתי, ועניתי: "מקום בו לומדים ומתגדלים בתורה". "וימה לגבי עם ישראל?" עניתי לו (בצורה קצת חוצפנית) שלדעתי המטרה העיקרית של ישיבה היא לימוד תורה ועם ישראל זה דבר נחמד אבל עדיף לעסוק בו לאחר היציאה מן הישיבה.

רוחניות ולימוד

היום בתוך עולם ישיבות ההסדר לא ברור מה היחס בין לימוד תורה לשאר עיסוקים רוחניים. במקומות רבים לימוד התורה נהפך להיות דבר משני ומטרתה של הישיבה היא לגדל את האדם מבחינה רוחנית. יש מקומות בהם הגידול הרוחני הוא תוצאה של עיסוק בפנימיות (שם הקוד לעיסוק בחסידות, קבלה וזוטא, מחשבה) ויש מקומות בהם הגידול הרוחני נובע מן העשייה החברתית בסביבת הישיבה, ונשאלת השאלה, מה גרם לדבר?

התשובה המעצבנת

להרבה תלמידים המגיעים לשיעור אי לא ברור מדוע צריך ללמוד תורה, הם יודעים כי הרמ"ם בישיבה התיכונית שלחו אותם לישיבה כדי להתחזק ולהתקדם בעבודת ה' שלהם, ואם הדבר דורש מהם גם לימוד גמרא בסדר בוקר - הם יתמודדו עם הבעיה, העיקר שהם יסיימו את הסדר ויקבלו את החותמת של בחור רציני.

העיסוק בעשייה חברתית או לחילופין בלימוד פנימי ורוחני הוא ביחה מעולם הלימוד. למידה בכל תחום היא תהליך מתיש הדורש כוחות נפש ההולכים ופוחתים בדור האחרון. לדוגמה, אם בעבר במכללות להכשרת מורים הנחו את הסטודנטים כי שיעור צריך להיות מורכב מרבע שעה פרונטאלית, היום פרק זמן זה ירד לעשר דקות ופחות.

התשובה לכתחילה

גם עולם התורה סובל מאותה בעיה. תהליך של למידה, ביחוד של גמרא, דורש סבלנות ומאמץ, וזאת הסיבה כי ישיבות רבות מפנות זמנים רבים לעיסוק בעשייה רוחנית

ר' שלמה שוק
 ר"מ ישיבת 'שיח ומקד"צ נקדים

המקצועיות החשובה בעבודה
 יכולה להתפשט דווקא בגלל עודף
 הירצינות!

אנשי אשכולות רחבי אופקים מעניקים
 רקע וגיבוי לעבודתם האיכותית. יש סכנה שדווקא
 מקצועיות יתר, ורק היא, יביאו לניוון אנושי ולנסיגה.

השבוע חזיתי מקרוב בקבוצת פועלים המנבלים את פיהם
 תוך כדי עבודתם המקצועית. ניכר היה על העבודה שהם
 עושים, שגם היא סובלת מהתנהגותם הזוחחה והגסה.
 עובדים מהר ולא מדויק. יתכן שחיים שלנו מהסיפור
 שלמעלה, מהפיגום, יחד עם שאלותיו הפילוסופיות היה
 עושה את עבודתו בנאמנות יתר.

אני עוד זוכר את חברי הקיבוץ דאז העושים מלאכתם
 בחריצות ובמסירות דווקא מתוך שיחות רקע ברומו של
 עולם.

כאשר מגיעים אלי הביתה אנשי מקצוע אני שמח מאד
 להחליף איתם כמה מילים של טעם. מלבד עצם החוויה
 שבדיבור עצמו, ברור לי שגם העבודה תיעשה ביתר
 מקצועיות כאשר היא תיעשה מתוך רוחב לב.

לסדנאות, ייעוץ, והנחייה אישית
 Shok9@walla.co.il

חוט של חסידות

עבודה צרה

כמה מה'בנאדם' נשאר מאדם שסביבת עבודתו דורשת ממנו
 לשכוח חלק משמעותי מצדדי האישיות שלו? כמה נשאר
 ממנו כאשר הוא נדרש להפגין במקום עבודתו מסירות
 טוטאלית וסופר-מקצועיות לאורך רוב רובם של שעות
 היום ומקצת מן הערב? בעולם של כרישים קפיטליסטיים
 נדרשים הסרדינים להתכווץ ולאבד את האווריריות מלאת
 החיים, כמו שהייתה לידידנו חיים עד שפוטר מעבודתו:

חיים למד פילוסופיה במשך שנה. כשבא לתל יוסף שלחו
 אותו לעבוד בבניין. בערב בא הבנאי לסידור העבודה
 ואמר בפנים חיירות: 'קחו אותי ממני, אני לא יכול
 יותר. תארו לעצמכם, אני עומד על הפיגום בקומה
 השנייה, ופתאום הוא שואל אותי: שמע, מניין אתה יודע
 שאתה בכלל קיים?' (ילקוט הכזבים)

האם מותר שבנאי יהיה פילוסוף ופילוסוף יהיה בנאי?

בעולם ממודר בו אנו חיים, עולם שבו נמדדת רק
 המקצועיות שלנו - אסור לנו להביא לידי ביטוי בעבודה את
 כל קצוות האישיות. עלינו לפתח רצינות ממוקדת נטולת
 אישיות, המרצה את הממונים עלינו. גם חברות כח אדם
 ומאמנים יציעו לנו לגלות 'רצינות', כי הרצינות מתקבלת
 כמשהו ששווה להשקיע בו. כך נשווק את עצמנו, כמו כל
 סחורה, שצריכה להיראות מבחוח כמה היא שווה.

הלכה ממקורה

מן המקורות עד להלכה למעשה

הרב יוסי צבי רימון
רבה של אלון שבות דרום ור"מ ישיבת 'הר עציון'

א. כשלא ניתן היה להכין את הבלילה מערב שבת (כי הטעם היה נפגם), או ששכחו להכין מערב שבת (במקרים אלו ראוי להחמיר ולשנות גם את צורת הלישה, וגם את סדר נתינת הנוזל והמוצקים).

ב. לצורך תינוק (במקרה זה די לשנות בצורת הלישה).

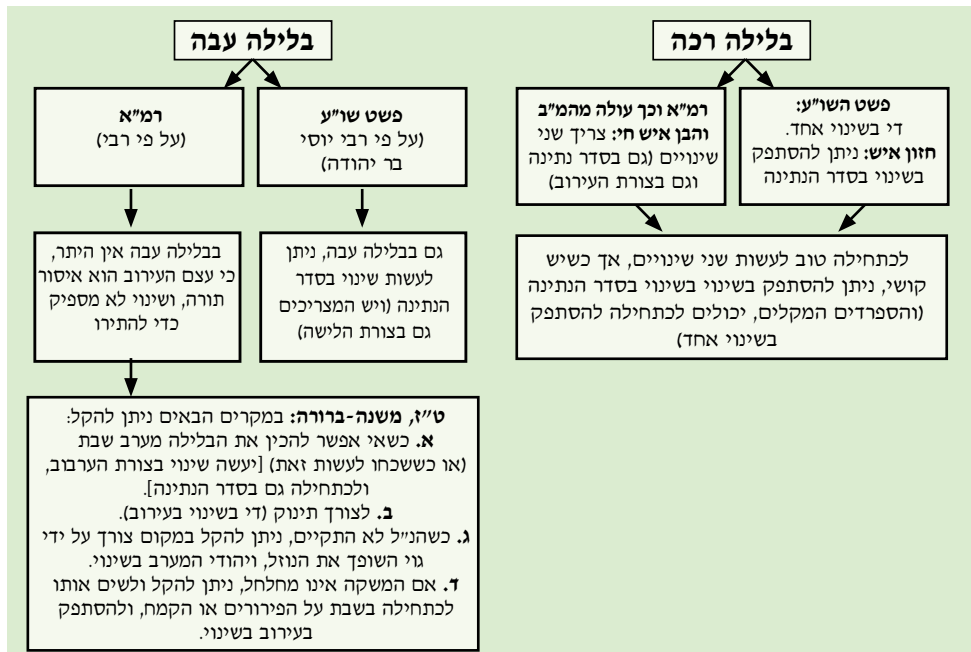
ג. כאשר הדברים הללו לא התקיימו, ניתן במקום צורך להקל על ידי גוי השם את החומרים, ויהודי הלש בשינוי.

לישת בלילה עבה - סיכום

לפי השו"ע ניתן להכין גם בבלילה עבה, בתנאי שעושים שינוי בסדר הנתינה של הנוזל והמוצקים, ויש הסבורים שיש לשנות גם בצורת הלישה (כגון: ללוש בנחת שלא כדרך הערבוב, או לערבב עם כף בצורת שתי וערב שלא כמקובל).

אולם, לפי הרמ"א (וכן דעת גם חלק מן הספרדים) אין ללוש בלילה עבה, אפילו אם עושה זאת בשינוי.

ישנם מקרים, שבהם גם האשכנזים (והספרדים המחמירים) מקלים להכין בלילה עבה בשינוי:

מפסקי הראש"ל הרב מרדכי אליהו שליט"א

רשם: הרב שמואל זעפרני

הליכות עולם

תרומות ומעשרות בשבת

א. אסור להפריש תרומות ומעשרות בשבת, כיון שבכך מתקנים את הפירות, וכל תיקון בשבת אסור. כמו כן יש בכך משום הקדש והקנאה האסורים בשבת.

ב. המתארח בשבת במקום שהפירות והירקות הם דמאי, המומלץ ביותר הוא לרכוש קודם השבת מאותם מיני ירקות ופירות, מאותה דרגת חומרת המעשרות, ולהפריש מהם גם עבור המינים שעתידי לאכול בבית המארח בשבת.

ג. כשסוג האוכל אינו ניתן לחיזוי, מותר להפריש מראש בערב שבת בנוסח זה: כל הפירות והירקות שאקבל ממארחי בשבת,

קצת ממה שאשאיר בימין הצלחת הוא תרומה; מעשר ראשון בצד שמאל שבצלחת, ותרומת מעשר ליד התרומה. מעשר שני, בצלחת בצד הקרוב אלי, והוא מחולל על פרוטה שבביתי.

ד. בשבת עצמה, בזמן האירוח, שוב אין צורך לומר דבר. יש אומרים שעכ"פ צריך לחשוב שאלו הם תרו"מ, וי"א שדי בהנחה בצד הצלחת, היינו: בהפרשה.

ה. הכמות שמשאירים בצד הצלחת צריכה לעלות על המופרש בימי חול (100/1 ועוד משהו) ולכלול יותר מאשר תרומה ותרומת מעשר, שאם לא כך הרי תהיה כמות זו מוקצה ואי אפשר יהיה לטלטלה.

נקודת מבט

ח"כ זבולון אורלב

המדינה לצמיתות. אם תאושר הרפורמה חלילה, נגיע גם למצב של **התנגשות ישירה באיסור "לא תחנם"** (דברים ז, ב) שחכמים דרשוהו "לא תתן להם (=לורים) חנייה בקרקעי" (עבודה זרה כ, א).

לרבים בעולם המוסלמי והנוצרי יש עניין גדול, וכסף רב, לרכוש קרקעות בארץ ישראל. אנו עלולים להיווכח בהשתלטותם של מי שאינם בני ברית על קרקעות המדינה. גם מנקודת מבט חברתית קיים כשל חמור ברפורמה, המייקרת את מחירן של הדירות, מכיוון שמעתה כל רוכש יצטרך לשלם לא רק עבור הדירה אלא גם בגין הערך הכלכלי המלא שלה. הראשונים להיפגע יהיו הזוגות הצעירים והמעמד הנמוך והבינוני, אשר רוצים לשפר את רמת הדיור שלהם.

הכרעה בסוגיית זו היא מבחן חשוב של מדינת ישראל בכלל ושל העם היהודי בפרט. האם כדי להשיג מטרה צודקת וחשובה - ביטול הבירוקרטיה במינהל מקרקעי ישראל - הכרחי לפגוע בערך ציוני ויהודי עליון? ושמה ניתן להשיג את המטרה החשובה בדרך אחרת מבלי להפריט את אדמות המדינה? בטענה דבר הבירוקרטיה יש צד דמוני שאין לו על מה שישמוך. כל איש מינהל בכיר ומנוסה יכול לטפל ולחסל בירוקרטיה מבלי לבטל את בעלות המדינה על הקרקעות. יתר על כן, ערכים נשאים מוצקים גם נוכח אילוצים בירוקרטיים, ובודאי אם הם מדומים בלבד.

תרבות הפרטה בלתי מוסרית

האם ענין זה אינו ידוע למקבלי ההחלטות? ידוע גם ידוע! הסיבה העיקרית להפרטה ולמכירת הקרקעות אינה קשורה לכשלי בירוקרטיה. היא נוצרה באידיאולוגיה נאו-ליבראלית קיצונית הרוצה להפריט 'כל דבר שזוי במשק'. היא קשורה בתרבות כלכלית-חברתית של כלכלת שוק הבנויה על 'היד הנעלמה' ובאיוון, לעתים בלתי מוסרי, בין היצע וביקוש. המשבר הכלכלי הנוכחי, שראשיתו בארצות הברית ומדינות אירופה בעלות משטר קפיטליסטי מובהק, מוכיח כי שיטה כלכלית זו חסרה איוון, ריסון ובלמה. העולם לא בנוי רק על היצע וביקוש. מדינת ישראל בנויה בראש ובראשונה על אידיאולוגיה וחזון יהודי וציוני. **המדינה איננה חברה כלכלית של רווח והפסד, אלא מסגרת להגשמה של השקפת עולם, אמונה וערכים.**

אני מאמין ובטוח שיש עדין אפשרות ויכולת לעצור את התהליכים המוליכים למידודן חלקלק של כלכלת שוק קיצונית. נשאר זקופים וגאים בפיסגת ערכים יהודיים וציוניים, ולא נשמט את קרקעות המדינה מתחת רגלנו. אדרבה, נהיה גם בעניין זה אור לגויים.

מכירת חיסול של המדינה?

על סדר יומה של הכנסת תעמוד בימים הקרובים החלטת הממשלה לשנות את החקיקה בסוגיית הרפורמה המוצעת במינהל מקרקעי ישראל, לרבות **הפרטת ומכירתן לצמיתות של קרקעות המדינה**. בקשר לכך עולים נושאים מורכבים ומעוררי מחלוקת. האם ניתן לסווגן כמחלוקת לשם שמיים שסופן להתקיים, או שמה מאחוריהן עומדים אינטרסים כלכליים, ועוד חמור מכך עיוורון אידיאולוגי יהודי-ציוני? מכל מקום, זו שאלה כלל-יהודית ולא פרטנית הקשורה רק לתושבים הכפופים לחוקי מדינת ישראל.

ערכים ובירוקרטיה - מי גובר?

במה דברים אמורים? הבירוקרטיה הכושלת במינהל מקרקעי ישראל הפכה להיות אחד מהחסמים הבלתי עבירים המעכבים פיתוח פרויקטים חשובים שונים, הן לאומיים והן פרטיים. כל מי שהתנסה במגע עם מינהל מקרקעי ישראל יכול להעיד כי מדובר במבחן מינהלי שאין לו מיצא, ותהליכים שאין להם סוף גם אחרי שנים רבות. מי שחפץ בפיתוח מואץ של מדינת ישראל ושל משיכת משקיעים בפרויקטים ברי קיימא - צריך לתת ידו ולתמוך ללא הסתייגות בביטול הבירוקרטיה במינהל מקרקעי ישראל.

דא עקא, הממשלה החליטה על רפורמה במינהל מקרקעי ישראל, ובמרכזה

הפרטת קרקעות המדינה. רפורמה זו באה במקום החוק הקיים המאפשר רק להחכיר את קרקעות המדינה לתקופה קצובה, ומונע את מכירתן, במיוחד הייעודית (חקלאות וכד'), לכל המרבה במחיר. לכאורה זה שינוי ארגוני, מבני, טכני ותו לא. אולם למעשה מדובר בשינוי אידיאולוגי, מהותי וערכי מהמעלה הראשונה. על פי הרפורמה המוצעת, המדינה תחדל מלהיות בעלת קרקעות המדינה, ומעתה ואלך הבעלים יהיו אנשים פרטיים ו/או חברות פרטיות ו/או תאגידים וארגונים, ששיקולים ציבוריים מהם והלאה.

כל מי שרוח ציונית מפעמת בקרבו צריך להתקומם כנגד מהלך זה. הוא **אנטי-ציוני בעליל**, ומחייב כל מי שרוח הציונות, ובמיוחד זו הדתית, נושמת באפו להתגייס בכל העוצמה למערכה כנגד מהלך זה, שהוא גם אנטי-הלכתי בעליל.

התורה מה היא אומרת?

אמנם, היוכל אינו נוהג כיום והאיסור הנוכח בתורה, "והארץ לא תמכר לצמיתות" (ויקרא כה, כג) אינו חל בימינו. אולם אין צורך להיות פוסק גדול לקבוע שרוח ההלכה היא ברורה ומפורשת, והיא שוללת מכירה לצמיתות של קרקעות בארץ ישראל. גם אם הצד ההלכתי לא נוהג בימינו, עדין קיימת חובה מוסרית, ערכית, וחברתית שלא למכור את אדמות

לרגל הופעת הכרך החדש (כרך כ"ט) של תחומין

סט תחומין (29 כרכים) רק ב-999 ₪ (במקום 1620)

תקליטור תחומין (א-כח) רק ב-199 ₪ (במקום 360)

להזמנות:
02-993-2111
www.zomet.org.il

מבצע חסר תקדים

